

Öznedenden Nesneye İtilme: Kadın Deneyimi Olarak Kürtaj

Repressing From Subject To Object: Abortion as a experience of woman

Merve Yıldırım *

Halime Ünal Reşitoğlu**

Öz: Kürtaj hakkındaki çalışmaların çoğunluğu kadının bedeni veya çocuğun yaşam hakkına odaklanırken kadınların deneyimleri ikinci plana atılmıştır. Bu çalışma ise inanç, ahlak, annelik tanımıyla ilişkili olan ve genellikle norm ihlali olarak kabul edilen kürtajın kadınlar tarafından nasıl deneyimlendiğine ve anlamlandırıldığına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu noktada kürtaj operasyonunu zorunlu bir tıbbi müdahale olmaksızın geçirmiş kadınlar ile Kasım 2018-Mart 2019 tarihleri arasında derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kartopu örneklemesiyle katılımcılara ulaşılmaya çalışıldığı gibi çeşitli üniversitelerin sosyal medya hesaplarına duyurular yapılarak da görüşmecilere ulaşılmaya çalışılmıştır. İlk olarak yakın çevredeki kadınlar aracılığı ile katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Dokuz görüşmenin beşi İzmir’de, ikisi Ankara’da ve birer görüşme de Samsun ve Balıkesir’de gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin beşine yakın ilişki ağları ile ve üçüne ise diğer ağlar ile ulaşılmaya çalışılırken bir görüşmeciye sosyal medya aracılığı ile ulaşılmıştır. Görüşmecilerden 7 tanesi operasyon sırasında evliken 2 tanesi bekârdır. Ulaşılmada zorluk yaşanan katılımcı grubu bekâr kadınlar olmuştur. Görüşmecilerin yaş aralıkları 21-51 olmakla birlikte, operasyon geçirme yaşı 17-30 aralığında değişmektedir. Dokuz görüşmecinin altısının kürtaj öncesinde annelik deneyimi yaşamış olmaları kadınların deneyimlerini anlamlandırmada oldukça önemli olduğu görülmüştür. Kadınların kürtaj kararı almasında evlilik deneyimleri, maddi olanakları, önceki hamilelik deneyimleri ve kürtajın ulaşılabilirliği önemli bir yere sahiptir. Kadınların kürtaj kararlarını meşrulaştırırken yaptıkları en önemli vurgu çocuğa(lara) karşı duydukları sorumluluktur. Kürtaj yasal olsa bile kadınlar kürtaja ulaşmakta engellerle karşılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kürtaj, Annelik, Sorumluluk, Toplumsal Cinsiyet

Abstract: While most studies on abortion focused on the argument about the woman’s body or the child’s right to life, the experiences of women were not taken into account. This study aims to shed light on how abortion, which is related to religion, morality and definition of motherhood and considered as a violation of norms is experienced and perceived by women. We conducted 9 semi-structured in-depth interviews between November, 2018 and March, 2019 with women who had induced abortion. In order to reach the

*Sosyolog, Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, merve.yildirim.1838@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7934-2622

**Prof. Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, hunal@ybu.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-8463-3558

participants, in addition to snowball sampling, announcements on social media accounts of various universities are carried out. In the first instance, participants are contacted through close connections. Five of the nine interviews were conducted in İzmir, two in Ankara and one in Samsun and Balıkesir. Five participants were reached with close connections while the other three were reached by other connections and one through social media. Seven participants were married during the operation; two of them are single. The most difficult group of participants to reach was single women. Although the age ranges of the participants were 21-51, the age of having an operation varies between 17 and 30. It was seen in six interviews that being a mother prior to an abortion was important for women to make sense of their own experiences. Marriage experiences, financial possibilities, previous pregnancy experiences, and access to abortion have an important place in women's decision making regarding abortion. . The most important emphasis women make to justify their abortion decisions is their responsibility towards the child (s). Although abortion is legal, women face obstacles in reaching abortion.

Keywords: Abortion, Motherhood, Responsibility, Gender

Giriş

Gebeliğin sonlandırılma işlemi olan kürtaj tıp ile birlikte birçok alanda tartışmalara sebep olmaktadır. Kürtaj nüfus politikalarının (Erkmen Güngördü, 2019), ceza yasalarının (Atay, 2012), hak mücadelesinin (Demir, 2012; Şakir, 2017), politik söylemlerin (Ünal ve Cindoğlu, 2013; Özgenç, 2012), dinî söylemlerin (Ekmekçi, 2017) ve etik (Kansu Karadağ, 2016; Keskin, 2015) tartışmalarının odak noktasında yer almaktadır. Suç olarak veya sınırlı ve şartlı serbest olarak hukuki düzenlemelerin (Atay, 2017; Ertem, 2011) odağında olan kürtajın yasada bir kadın hakkı olarak tanımlanması için uzun yıllardır feminist bir mücadele verilmektedir (Bianet, 2012; Demir 2012; Feminist Politika, 2010, 2012; Şakir, 2017). Aynı zamanda haklar bağlamında kadın hakkı mı yoksa yaşam hakkı mı tartışması da politik söylemlerin merkezinde yer almaktadır (Dayı, 2017; Ünal ve Cindoğlu, 2013). Hakların çatışması söylemi ise feminist çalışmalarda kadın ve fetüsün beden sınırlarının farklılaştırılıp fetüsün hakkının ön plana çıkarılması ile kürtaj karşıtı politik bir söylemin temelini oluşturulması savunusu ile ele alınmaktadır. (Demir, 2012; Ünal ve Cindoğlu, 2013). Etik çalışmalar, ceninin hamileliğin erken dönemlerinde kişi sayılamayacağı üzerinde durmaktadır (Aksoy, 1996). Öte yandan cenin, ilerde birey olma potansiyeline sahip olmasından ötürü kadının 'iyilik yapmaya' zorlanması kürtaj tartışmaları konusunda üstünde durulan bir diğer konudur (Keskin, 2015).

Kürtajla ilgili yasal düzenlemeler, toplumsal ve politik söylemler kamuoyunda yoğun tartışmalara yol açarken, 15-49 Yaş Kadınların Kürtaj Nedenleri ve Kontraseptif Tercihleri (2010) çalışması, kadınların istenmeyen gebelikleri bazen geleneksel yollar ile bazen de tıbbın sağladığı olanaklar ile gerçekleştirdiklerini göstermiştir (Dereli Yılmaz vd., 2010; Diker vd., 2003; Kavlak

vd., 2006). Araştırmanın bulguları, kadınların tıbbi bir neden olmadan kürtaj yaptıırma oranlarının hiç de düşük olmadığını ve bir grup kadının birden fazla kürtaj yaptırdığını göstermektedir. Kürtaj yaptıırma gerekçeleri arasında çocuk sayısı, ekonomik nedenler, son çocuğun yaşının küçük olması, çocuk sahibi olmak istememe yer almaktadır (Dereli Yılmaz vd., 2010; Diker vd., 2003; Kavlak vd., 2006). Kürtaja bakış açısını konu alan farklı araştırma bulguları, katılımcıların kürtaju günah olarak gördüklerini ve kürtaja karşı olduklarını gösterirken (Dönmez ve Kısa, 2016; Kesen vd., 2015; Mihçioğur vd., 2015) bazı araştırmaların bulgularında ise kürtajın kısmi olarak yasaklanması görüşü baskındır fakat küçük bir grup katılımcının da kürtaju kadın hakkı olarak gördüğü tespit edilmiştir (Çakmak vd., 2014). Kadınların kürtaja erişimini konu alan Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Bileşen Örgütleri Kamu Hastaneleri Kürtaj Uygulamaları Araştırma Raporunda (2014), yasal sınırlar içinde kürtaj hakkını kullanmak isteyen kadınların çeşitli engellerle karşılaştıkları bulunmuştur. Engeller arasında, doktorların hastaları kürtajın yasak olduğu konusunda yanlış bilgilendirmeleri, doktorun kendi değer yargıları çerçevesinde kürtaju yapmak istememesi, bazı hastanelerde kürtaj yapacak doktorun bulunmaması ya da yeterli aletin bulunmaması sayılabilmektedir. Öte yandan devlet hastanelerinin nerede ise dörtte üçünde kürtajın tıbbi zorunlulukta yapılması ve isteğe bağlı kürtajın çok az gerçekleştirilmesi ve küçük bir grup hastanede ise kürtajın yapılmaması kürtajın önündeki engeller arasında sayılmaktadır (O'Neil vd., 2016). Kadınların deneyimlerine odaklanan nitel araştırmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. İstanbul'da yapılan bir araştırmada görüşmeciler politik söylemler ile haklarının ihlal edilmesine öfke duyduklarını, devlet hastanelerinde haklara erişimle ilgili sorunlar yaşandığını ve özellikle evli olmayan kadınlar, kürtaj yaptırdıkları için dışlanmaktan ve yargılanmaktan korktuklarını ifade etmişlerdir (MacFarlan vd., 2017). Kadının üreme gibi kişisel konularda bağımsız olma hakkına ulaşmada karşılaştıkları sorunlar kadınların kürtaj kararı alırken ne kadar bağımsız oldukları sorusunu akıllara getirmektedir. Kürtaj söz konusu olduğunda kadınları özne konumuna yerleştirerek kadınların deneyimlerini kendi dillerinden anlamaya çalışan araştırmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Bu çalışma kadınların kürtaj öncesi ve sonrası deneyimlerini anlama amacı taşımaktadır.

Üreme ve Annelik Bağlantısı

Cinsiyet, biyolojik cinsiyetimizi ifade ederken toplumsal cinsiyet ise toplumsal inşa süreçlerinde bu biyolojik cinsiyete yüklediğimiz anlamlardır. "Eril ve dişil kategorileri, toplumsal yaşam ve cinsel politikanın kategorileri değildir; oysa erkekler ve kadınlar kategorileri öyledir" (Connell, 1998:187). Toplumsal cinsiyetin meşrulaştırılması için biyolojik cinsiyet, kültürel unsurlar ve normlar tarafından kullanılmaktadır. Kültürel unsurlardan bahsedilmesi, öznelin, inşa süreçlerinde bu unsurların farkında olması veya gönüllülük esasıyla tercih edilebildiği

anlamına gelmemektedir. Bu iki unsur arasındaki sınır çok fazla olmasına karşın, bir o kadar da görünmezdir. Gündelik yaşamdaki kalıp yargılar, bu görünmezliği pekiştirirken bu kalıp yargıları ifade eden söylemlerin geçerliliği, biyolojik unsurlar ile pekiştirilir. Sancar, bu durumu cinsiyet ile inşa edilmiş “üretmişlikler” olarak ifade etmektedir (2009:182-183). Cinsiyetlendirilmiş bedenler biyolojik doğa parçaları olarak değil, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin inşa ettiği sosyal alanlar olarak var olurlar. Sonuçta biyolojik cinsiyete toplumsal özellikler yüklenir ve böylece biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet anlamları kazanmış olur(Sancar, 2009). Bir başka ifadeyle toplum, insanlara onların kişisel tercihleri ya da yeteneklerine göre değil toplumsal cinsiyet rollerine göre farklı görev ve sorumluluklar atfeder (Sallan Gül, 2012). Kadının doğası gereği anne olacağı vurgusu yapılmakla beraber bir kadının biyolojik olarak anne olması, onun yeterli anne veya makul anne olarak kabul edilmesine yetmemektedir. Kadın kimliği, çocuk doğurmak ve annelik üzerinden inşa edilmektedir (Salman Yıkılmış, 2018: 85) Toplumsal olanın biyolojik olan ile özdeşleştirilmesini Vincent (2010) ise şu şekilde ifade etmektedir:

Kadının toplumsal statüsü açısından annelik önemli işleve sahip olmakta, kadınlık kimliği bu biyolojik işlev ve rol üzerinden kurulmaktadır. Bu durumun en somut göstergesi özellikle çocuğu olan kadınların diğer bütün kimliklerinden önce annelik kimliği üzerinden tanımlanması ve diğer kimliklerin buna eklenmesidir (aktaran Timurturkan, 2019: 68).

Peki, kadınlık tanımları annelik üzerinden nasıl oluşturulmaktadır? Bu noktada devreye özen etiği kavramı girer. Özen etiği, kişinin başkalarına özen gösterirken önceliğin kişinin kendi çıkarları olmasından ziyade kendisi ile belirli kişiler arasındaki insan ilişkisini korumak ve geliştirmek çabası olarak ele alınabilir (Tamer, 2015). Özen ilişkisi içinde olan insanlar hem kendisi hem de öteki, yani özen gösterdiği kişi için hareket ederler. Annelik noktasında Heild’e göre: “ilişki bazında en faydalı örnek annelik yapan şahıs ve çocuk arasındaki ilişkidir çünkü annelik yapan şahıs başka insanların ihtiyacını karşılama gibi, dayanışma içinde olma ve uzlaşma gibi bilgilere ve özelliklere sahiptir.” (aktaran Tamer, 2015:3). Josephine Donovan ise “kadınların siyasal olarak eziliyor olmak, ev içi işlerle görevlendirilmiş olmak, mensturasyon, doğum, emzirme süreçlerini yaşamak gibi erkeklerden farklı bir takım belirleyici deneyimlerden geçtiğini ve bu farklı koşullar sonucunda özel bir bilinç, epistemoloji, etik ve estetiğin oluştuğunu” söylemektedir (aktaran Keskin, 2015: 89). Bu belirleyici deneyimler, kadınlığa dair yüklenen anlamlara ışık tutmaktadır. Toplumsal inşa süreçleri, bahsedilen belirleyici deneyimler ve koşullar ile içselleştirme ve kimlik kavramları ile doğrudan ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet rolleri, mutlak değil yeniden yeniden inşa edilen rollerdir. (Metin, 2011). Doğurganlık özelliğinin kadında olması, ‘anneliğin’, özne olmanın önüne geçmesine sebep olmaktadır. Yeniden üretilen kadınlık kavramı ile doğrudan ilişkili olan annelik, bireysel olmamakla birlikte aile kurumunun içinde eğitici,

aktarıcı konumda olduğundan anneliği de aktarmaktadır. Bu noktada da annelik kavramı birtakım sorumluluk ve kurallar ile ayrılmaz bir noktadadır (Burç, 2015). Sorumluluklar salt hamilelik sürecinde değil, hamilelik sonrasındaki süreçte de toplumsal cinsiyet rolleri ile çocuğun hayatında babanın sorumlulukları ve rolleri ile annenin sorumlulukları ve rollerinin oldukça farklı bir biçimde oluşturulmasında etkilidir (Keskin, 2015).

Toplumsal norm olarak karşımıza çıkan çocuk ile kadın arasındaki ‘duygusal bağ’; anaç, duygusal, hassas kadın tasviri ile bizi karşı karşıya bırakmaktadır. Annelik, hak temelli politikalar, cinsiyete dayalı ayrışma ve örüntüler üzerinden değil, rasyonel olmayan ve duygulara seslenen bir dil üzerinden anlamlandırılmaktadır (Öztan, 2015). Yüklenen bu sorumluluklar çerçevesinde, kamusal ile özel alan ayırımında özel alanda annelik görevlerini yerine getirmesi gereken kadın, evin düzenleyicisi, kamusal alanın işleyişinin devam edebilmesi için başat unsur haline gelmektedir (Hartmann, 1992). Kadından beklenenler gerçekleşmediğinde ise farklı ötekileştirmeler söz konusu olmaktadır (Dayı, 2017) Eğitim, statü, sosyal çevre, gelir ve çalışma durumu gibi faktörler bu ‘ötekiyi’ belirlemede önemlidir. Söz gelimi, anne olan bir kadının düşük bir eğitim seviyesi varsa “cahil”, çalışmıyor ya da eğitim almamışsa “geri kafalı” ya da “geleneksel” olabiliyorken aynı değişken üzerinden çalışan bir anne de çocuğunu bakıcıya bıraktığında, çalışmaması gerektiği için ‘olamamış’ bir anne olabilmektedir. (Sever, 2015) Çünkü biyolojik olarak anne olmak, olması gereken kadın görüntüsüne yetmemektedir: özellikle kadının kamusal alandaki görünürlüğünün tartışılmaya başlanması ile kadından beklenen roller sadece farklılaşmamış, anne olması zorunluluğunun üstüne eklenmiştir (Kandiyoti, 1996). Sonuçta, yukarıda bahsedilen toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyet ile meşrulaştırılıp sorgulanmaması durumu, biyolojik olarak doğurgan olan bir kadının, toplum açısından kutsal anne olması gerekliliği beklentisini içselleştirmesine sebep olmaktadır.

Yöntem

Kadınların kendi seslerinden deneyimlerini paylaşmalarını sağlamak için böylesi bir konuda en uygun tekniğin seçilmesi gerekmektedir. Deneyim aktarımı söz konusu olduğunda, nitel bir araştırmanın deneyimleri aydınlatma ve anlamlandırmada daha uygun olduğuna inanılmaktadır. Özellikle bu araştırmanın amacı istemli olarak kürtaj operasyonu geçiren kadınların deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarına ışık tutmaya çalışmak olduğu için derinlemesine mülakatın en uygun teknik olduğuna karar verilmiştir. Çünkü deneyimlerin oluşmasında pek çok faktör değişkenlik göstereceğinden, aynı konuda ve aynı soruda dahi, görüşmeciler arasında farklılıklar bulunacağından ve bu farklılıktan dolayı da soruların gidişatının değişmesi, farklı soruların

deneyimlere göre ortaya çıkması durumu oluşabileceğinden, katılımcılar ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Konunun hassasiyeti göz önünde bulundurulduğunda, görüşmecilere ulaşmak oldukça meşakkatli bir süreçtir. Klinikler veya bu işlemi gerçekleştiren hastaneler görüşmecilere ulaşılabilecek araçlar olarak düşünülebilir fakat yasal izinler alınsa bile klinik veya hastaneye operasyon geçirmek için gelmiş veya operasyonu yeni geçirmiş kadınların çok hassas bir duygu durumunda olma ihtimalleri kuvvetlidir. Böyle hassas bir zaman içinde bir araştırmacının onlara yapacakları veya yeni yapmış oldukları operasyon hakkında sorular soruyor olması kadınların kendilerini sorgulamalarına neden olacağı düşüncesi ile bu tür kurumlar ile araştırma amaçlı ilişkiye geçilmemiştir. Katılımcılara ulaşmanın böyle güç olduğu bir konuda çeşitli yollara başvurulmuştur. Kartopu örneklemesiyle katılımcılara ulaşılmaya çalışıldığı gibi çeşitli üniversitelerin sosyal medya hesaplarına duyurular yapılarak da görüşmecilere ulaşılmaya çalışılmıştır. İlk olarak yakın çevredeki kadınlar aracılığı ile katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır: araştırmanın amacı anlatıldıktan sonra, çevrelerinde bu operasyonu geçirmiş kişilerin olup olmadığı, varsa bu kişilere ulaşıp ulaşılamayacağı sorulmuştur. Görüşmelerden 5'i bu yöntem ile gerçekleştirilmiştir, 3 tanesi katılımcıların diğer bağlantıları ile bir tanesi ise sosyal medya hesaplarında, araştırmanın amacının aktarıldığı paylaşım yolu ile bulunmuştur. Araştırma verileri Kasım 2018- Mart 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. 5 görüşmeci İzmir'den katılım sağlamıştır. 2 görüşme Ankara'da gerçekleşmiştir ve son olarak Samsun ve Balıkesir olmak üzere 9 görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerden 7 tanesi operasyon sırasında evliyken 2 tanesi bekârdır. Ulaşılmada zorluk yaşanan katılımcı grubu bekâr kadınlar olmuştur ve bu durum kürtajın hassasiyet ve damgalanma ile olan ilişkisi noktasında önemlidir. Konunun hassasiyeti ve yukarıda bahsedilen katılımcı bulma zorluklarından kaynaklı olarak görüşmecilerin kürtaj operasyonu geçirmiş olmaları dışında başka bir kıstas bulunmamaktadır. Bu sebeple kürtaj operasyonu ve görüşme arasındaki zaman dilimi, 4 ay ile 21 sene arasında değişiklik göstermektedir. Yüz yüze yapılan görüşmeler, katılımcıların uygunluk durumlarına göre istedikleri mekânda ve zaman diliminde gerçekleşmiştir. Katılımcıların belirlemiş olduğu kafeteryalar, evleri görüşmelerin gerçekleştiği yerler arasındadır. İki görüşme, katılımcıların farklı şehirlerde olmasından kaynaklı olarak görüntülü arama yoluyla gerçekleşmiştir. Bütün görüşmeler, katılımcının izni alındıktan sonra kayıt altına alınmıştır. Sorular yarı yapılandırılmış olup, katılımcının deneyimlerine göre değişiklik göstermiştir.

Görüşmecilerin isimleri, kimliklerinin açığa çıkmaması ve etik ilkeler doğrultusunda gizlenmiştir. Katılımcıların kimliklerinin ifşa olmaması için isimleri değiştirilerek ifadelerine yer verilmiş ve kimliklerini açığa çıkarabilecek katılımcıların bazı ifadelerine de yer verilmemiştir.

Resmî olarak etik kurul onayı alınmamıştır. Ancak araştırmanın her aşaması etik kurallara uygun davranılarak yürütülmüştür. Gizlilik ilkesi ihlal edilmeyip, katılımcıların isimleri gizlenmiş, görüşmeler gönüllülük esasına dayalı gerçekleştirilmiştir. Veriler dürüstlük ve gerçeklik ilkesi çerçevesinde sunulmuş ve analiz edilmiştir. Görüşme metinleri araştırmacıların bilgisayarında şifreli dosyalar içinde tutulmaktadır. Kullanılan bütün kaynakçalar belirtilip izinsiz hiçbir veri, yöntem ya da bulgu sunulmamıştır. Araştırma verilerinin sadece görüşmeciler ile sınırlı olduğu ve genelleme yapılamayacağı akılda tutulmamalıdır.

Bulgular

Dokuz görüşmecinin yedisi evli iken ikisi bekârdır. Operasyon sırasında evli olan *Aslı* ön lisans, *Zehra* ortaokul mezunu, *İrem* ilkokul mezunu olup, *Elif*, *Ayşe*, *Kübra* ve *Fatma* lise mezunudur. Operasyonu bekârken geçirmiş *Temmuz* ve *Zeynep* ise operasyon sırasında üniversite öğrencileridir. Görüşmecilerin yaş aralıkları 21-51 olmakla birlikte, operasyon geçirme yaşı 17-30 aralığında değişmektedir. Operasyon sırasında evli olan 7 görüşmecinin çocuk sayıları bir ile iki arasında değişmektedir. Bekâr olan iki görüşmeci ise çocuk sahibi değildir. Operasyonun gerçekleştiği zaman diliminde, *Kübra*, *İrem*, *Aslı*, *Ayşe* çalışmaktadır. *Ayşe* şu an emeklidir ve diğer üç görüşmeci çalışma hayatlarına devam etmektedirler. Görüşmecilerden *Fatma* ve *Zehra* hiç çalışmamıştır. Operasyon sırasında çalışmayan *Elif*, şu anda çalışmaktadır. Bekâr olan *Temmuz* ve *Zeynep* ise üniversite öğrencisidir. Bu çalışma, kadınların, kürtaja bakış açılarını, kürtaji nasıl deneyimlediklerini ve karar alma mekanizmalarını anlama çabası taşıdığı için bulgular toplumsal cinsiyet rolleri, annelik kavramı ve kürtaja ulaşılabilirlik ile bu ulaşılabilirlik durumunun sonuçları, kararın meşrulaştırılma süreçleri ve karşılaşılan zorluklar açısından irdelenmeye çalışılacaktır.

a.Öncelik: Kadın Mı Anne Mi?

Kürtaj tartışmalarının başta gelen söylemlerinden hakların çatışması noktasında, cenin ve kadın hakkının çatışması şeklinde bir bakış açısı ortaya çıkmaktadır. Bireyselleştirilen fetüsler, iki ayrı varlığın haklarından sadece fetüsün hakkının ön plana çıktığı bir anlama dönüşebilmektedir (Dayı, 2017; Demir 2012). Doğurganlık özelliğinin, toplumsal cinsiyet rollerinin inşası için kullanılması durumunda kadınlık ve annelik farkı görünmez hale gelir, kadın ve fetüs ayrı ayrı bireyselleştirilir. Bu anlamda, kadınlık yerini anneliğe bırakır. Sonuçta, kadınlar kürtaj kararı alırken kadın-anne ikilemi kaçınılmaz hale gelir.

Anne-çocuk merkezli ve sorumluluklar üzerine bir yaşam biçimini sürdürmeye çalışan *Kübra*(32. evli), rolleri arasında seçim yapması gerektiğini aktarır:

“Ben anneliğimi bir şey olduğunda, canı yandığında ağlayarak geldiğinde anlayabiliyorum ama onun dışında bazen böyle anne olduğumu unutuyorum rahat rahat gezip dolaşabiliyorum. Ondan

sonra en basitinden bekârken bir şey alırken hep kendine alıyorsun. Düşünmüyorsun yani parayı. Harcıyorsun, savuruyorsun ama evlendikten sonra, çocuğun olduktan sonra baktığın sadece çocuk vitrinleri artık kendini es geçiyorsun. Her şey onlar için. Çok zor çocuk yetiştirmek, geleceğini sağlayabilmek.”

Roller arasındaki fedakârlığın birebir okumasıdır bu durum. Aynı zamanda, kadının, öznenen nesne olmaya itildiği söylemlerdir: Annelik deneyimlerini aktarırken farkında olmadan kendini de tanımlamaktadır aslında. Çünkü söz konusu rolün oluşumu, anne-çocuk özdeşliğinden bağımsız değildir. Kübra'nın bir anne olarak çocuğundan bağımsız bir durum içinde bulunması, kendisini rahatsız etmektedir. Bu noktada, görüşmecinin bir kadın olması söz konusu değildir, diğer rollerin yanı sıra aynı zamanda bir anne değildir, öncelik olarak bir annedir ve sadece bu olmalıdır. Burada kişiyi salt bir anneye dönüştüren ve özneliğini kaybettiren durum, anneliğin öncelenmesinden ziyade annelik tanımlamasıdır. Annelik öyledir ki kişi, annelik bağlantısı olmayan herhangi bir durum içinde bulunduğunda bu durum hemen düzeltilmelidir. Çünkü bu durum, anneliğin unutulması anlamına dahi gelmektedir. Annelik ise, çocuğuna olan sorumluluklar üzerinden tanımlanmaktadır. Gerek maddi gerek manevi bir başkasının hayatından sorumlu olmak geniş zaman, yeterli maddiyat ve hissiyat gerektirdiğinden, diğer rollerin anneliğin önüne geçilmesi olarak ifade edilen nadir durumlarda, bu durum hemen düzeltilmesi gereken bir düşün dünyasına sebep olmaktadır. Kübra, belki de diğer sonraların olmaması gerekliliği ile bir annedir. Kadın, kendini bebekten bağımsız var edememektedir.

Görüşmecilerin anneliğin maddi bir unsur olmaktan ziyade bir hissiyat olduğu söyleminin kadınların bu olguyu nereye yerleştirdiklerini anlamlandırmada önemli olduğu görülmüştür.

Anneliği, yoğun bir duygu durumu olarak ifade eden *Zehra*'nin sözleri;

“Çok kutsal. Bambaşka. Her şeyi onunla öğreniyorsun, her şeyi onunla yaşıyorsun. Canından can bir kere. Annem yoktu o süreçte benim, çok aradım. Onunla daha güzel büyütürsün. Örneğin bir çorba yapacaksın koşulsuz şartsız geliyor. Başkasına sorduğunda a onu da yapmayı bilmiyor musun oluyor. Koşulsuz şartsız yanında yani. Hastalıkta sağlıklıta. Moralin bozuk olduğunda, bambaşka.”

Toplumsal cinsiyet rolleri ve algılanan annelik duygu durumunun, bir zorunlulukmuş gibi fark edilmeden inşasını sağlamak için kullanılan doğurganlık özelliği, fizyolojik bir durumdan ya da duygu durumundan ziyade ‘içten gelen bir hissiyat’ olarak kurgulanmaktadır. Bu anlamda, görüşmecilerin annelik tanımları ile alınan kürtaj kararı arasındaki bağlantı dikkat çekicidir.

b. Karar Alma Faktörleri

Katılımcıların deneyimleri, kürtaj kararında etkili olan pek çok faktörün bulunduğunu göstermektedir. Kürtaj kararı, annelik tanımlamalarını da içeren, kadının içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum, aile yapısı, maddi manevi koşulları yeterli nitelendirip nitelendirmemesi gibi faktörlerden etkilenirken salt kadının bireysel yaşantısının da ötesinde karar alma ve uygulama aşamalarında pek çok zorluğu da içermektedir.

Evlilik Deneyimi

İkisi hariç katılımcıların diğerleri evlidir. Evli kadınlar için kürtaj kararını etkileyen en önemli etmenlerden bir tanesi evliliğin oluşumu ve seyridir. *Elif(44, bekâr)*'in aktarımında evlilikten en büyük beklentinin 'mutlu, huzurlu bir aile ortamı' olduğu görülmüştür. Elbette mutlu olarak nitelendirilebilen bir aile hayatının tanımı, gerçeği yansıtmasının da ötesinde değişiklik gösterirken aile hayatı, annelik, babalık gibi kavramların gerek gündelik hayat pratiklerinde gerekse tanımlama aşamasında toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde kadından beklenen rollerden bağımsız olmadığı görülmüştür.

"Eşim sürekli içki içen bir insandı. Sürekli. İçki kokusundan nefret ettirdi. Hani çocuk olunca belki düzelir, bir aile babası, utanır. Çünkü hep ona da bunu empoze etmeye çalıştım bak işte yapma, çocuğumuz olacak işte bak büyüyünce senden utanacak, sarhoş bir baba istemez, pis kokan bir baba istemez gibi. Çocuk olunca belki dedim değişir. Ama maalesef. Hiç değişmedi".

Elif in aktarımlarında, kurulan aile yaşantısı ile ideal aile yaşantısı arasındaki farklılıklar, özellikle evlilik kurumunun nasıl oluştuğu sorusunun cevabı, kürtaj kararında etkili bir faktör olmuştur. Evlilik kararında, evlilik kurumunun oluşumunun temelindeki baba evinden koca evine himaye değişiminin söz konusu olduğu bir aile yapısından 'kurtulmak' için evlenmenin seçilmesi durumunda, bu 'kurtuluş' yaşanmamıştır;

"Annem babam çok değişik insanlardı. Çok geri kafalıydı diyeceğim. Sokağa çıkma, onu giyme, bunu yapma. Arkadaşın olmayacak. Ne gezmek olsun bir şey olsun, evlenince. Kocan gezdirsin, kocan giydirdin, evlenince. Sürekli böyleydi yani. Balkona çıkıyorum niye çıkıyorsun, camdan bakıyorum niye bakıyorsun? Öyle olunca hani bari evleneyim dedim. Bunlardan kötü olamaz dedim ama öyle olmuyormuş. Sürdürmek istemediğim bir evlilikti. Üstüne bir de hamile olduğumu öğrendim. Hiçbir şekilde uyuşmadığım bir insandı. Üstüne hamile kaldığımı öğrendim yani."(Elif).

Sonrasında ise anne, baba, çocuk tablosunu oluşturmaya çalışmakla birlikte *Elif*, eşinden beklediği babalık görevlerinin yerine getirilmediğini ifade etmiştir. Aynı zamanda maddi özgürlüğü elinde olmayan Elif, bir babadan ve eşten beklediği sorumluluklar da yerine getirilmeyince ikinci bir çocuğa hamile kaldığını öğrendiğinde gebeliğin sonlandırılması

gerektiğini düşünmüştür. Eşinden boşandıktan sonra maddi özgürlüğünü eline alan ve olumlu nitelendirdiği bir ilişki içinde bulunan *Elif*, şu an bir hamilelik durumu ile karşılaştığında durumların değişmesinden kaynaklı olarak gebeliği sonlandırmayacağını söyler.

Kürtaj operasyonunu evliken geçirmiş kadınların deneyimlerinde, evlilik hayatının niteliğinin oldukça önemli bir unsur olduğu görülmüştür. Kadınların iyi bir aile babası ve eş olmanın sorumluluğunu yerine getiremeyen erkekler ile evli olması, maddi unsurlarla birlikte bu sürecin olumsuz nitelendirilmesine sebep olmaktadır.

Yaşam Şartları

Aile yaşantısındaki beklentilerin karşılanması, maddi ve manevi özgürlük sahibi olma gibi koşulların değişmesi, görece daha iyi bir durumda olmak kadın için kürtaj kararını etkileyen bir faktördür. Kürtaj kararında, eşinden beklediği babalık ve eş görevlerini yerine getirmemiş olması etkili olan *Elif*'in deneyimleri, anneliğe yüklenen anlamların da ötesinde içinde bulunduğu koşulların görece daha iyi olması ile kürtaj olup olmama durumunun değişebileceğini gösterir. Lakin yukarıda da bahsedildiği gibi dünyaya gelecek çocuğa sunulacak hayatın koşulları ile kürtaj kararı arasındaki bağlantı, “anneliğin ne olduğu?” sorusuna da cevap verir niteliktedir.

Görüşmecilerden *İrem*, evliliğinin görücü usulü ile gerçekleştiğinden bahsetmiştir. 18 yaşında evlenmiş, 10 sene evli kaldıktan sonra boşanmıştır. Kürtajdan öncesinde maddi durumlarının oldukça zor olduğundan ve çocuğunu doğumdan sonra 4 sene işe getirip götürdüğünden bahsetmiştir. İkinci çocuğunu doğurduktan sonra, emzirmeyi hiç istemediğini, ağır bir depresyon süreci geçirdiğini ifade etmiştir. “*Yaptığım yanlıştı, günahkârım. Ama özellikle ikinci çocuğu hiç istememiştim. Emzirmek bile içimden gelmiyordu. Tekrar hamile kaldığımı öğrendiğimde asla istemedim. Hiç istemedim. Aynı şeyleri tekrar yaşayacağımı düşünmek korkunçtu.*” Hiç istemediği için kürtaj kararından pişmanlık duymadığını ifade etmiştir. Daha sonra annelik nedir sorusuna “*Dünyanın en güzel şeyi, herkese tavsiye ederim. Ben annemi çok severdim. ...Doğum yapınca ben, ona daha da bağlandım. Daha duygusal, daha merhametli, sevgi dolu oldum. Bence dünyanın en güzel şeyi ama doğru kişiyle olunca. Kelimelerle anlatılamaz yani .*” cevabını vermiştir. Bu noktada, annelik algısının karşısında koşullar, kürtaj kararında daha etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. *İrem*'in doğum sonrası karşılaştığı durumlar, içinde bulunduğu maddi manevi zorlukları tek başına aşmaya çalışması, uzun bir süre boyunca bebeğini işe götürmüş olması, anneliğe yüklediği anlamların yanı sıra ikinci çocuğunda aradığı hissiyat durumunun yaşanmaması, koşulların ne kadar değişkenlik gösterebildiğini açıklar nitelikte olup kararı alırken de etkili bir unsur oluşturmaktadır.

Operasyon Öncesi Hamilelik Süreci

Daha önceki hamilelik sürecinin nasıl geçirildiği de kürtaj kararının alınmasında belirleyici bir unsur olabilmektedir. Bu noktada, kendi değer yargıları içinde yapılmaması gereken bir operasyon olarak nitelendirmesine rağmen *Kübra*, kürtaj olmayı tercih etmiştir ve bu, bakış açısı ve deneyim arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Yanlış olarak görülen bir durumun uygulanması, en temelde geçim kaygısı ve diğer çocuklara yeterince imkân sağlayamama endişesinden gelmektedir. Bu endişe ile birlikte ilk hamileliğinde eşinin yanında bulunamaması, maddi ve sağlık sıkıntıları çeken *Kübra*'nın kararını etkilemiştir.

“Çalışmak zorundayım, e aldırmasam çalışamazdım. İki tane ufak çocuk bakıma muhtaçlar. Bazen düşünüyorum acaba böylesi mi iyi oldu diye ama düşününce iyi ki aldırılmışım diyorum. Eşim cezaevinde. Ben zaten hep yalnız geçirdiğim için bu süreci. Hamile kalmışım eşim yoktu. Sonra yine aynı şey. Yalnız doğurdum hep. Üçüncüde öyle bir riske giremezdim. Acaba yalnız mı kalırım, yalnız mı doğururum diye. Sıkıntıları tekrar çeker miydim? Şu an eşim gene yok mesela.”

Sonuçta aile yaşantısındaki beklentilerin karşılanması, maddi ve manevi özgürlükten yoksun olma, koşulların değişmesi, kadın için kürtaj kararını etkileyen faktörler arasındadır. Görüşmeler anneliğe yüklenen anlamların da ötesinde içinde bulunulan koşulların görece daha iyi olması ile kürtaj olup olmama durumunun değişebileceğini gösterir. Lakin dünyaya gelecek çocuğa sunulacak hayatın koşulları ile kürtaj kararı arasındaki bağlantı, “anneliğin ne olduğu?” sorusuna da cevap verir niteliktedir.

Kürtaja Ulaşılabilirlik

Yasallık ve ulaşılabilirlik açısından ele alındığında, akıllara ‘son çare’ bakış açısı ile doğal bir korunma yönteminde kürtajın nerede durduğu sorusu gelmektedir. Yasal olmasaydı operasyon yine de gerçekleştirilir miydi? Alternatif yollara gidilir miydi? Sağlık açısından tehlikeli yollara gidilir miydi sorularına, kürtaj kararından pişmanlık duyduğunu ifade eden görüşmeciler aldırmayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşmecilerin kürtaj kararında etkili olan unsurlardan bir tanesi, maddiyat başta olmak üzere yaşam koşullarının olumsuz olması bir kenarda, sosyo-ekonomik açıdan görece daha alt seviyede olan ve çocuğunu 4 yaşına kadar işe götürmek durumunda kalan *İrem*'in ise “ne yapıp eder bir yolunu bulurdum” cevabını vermesi bir yanadır. Annelik vasfını, hamileliği devam ettirdiği takdirde hem hamile kaldığı çocuğuna hem de daha önce dünyaya getirmiş olduğu çocuğuna karşı yeterince yerine getiremeyeceğini düşünerek kürtaj kararı alan ve daha sonra vicdani boyutundan dolayı pişmanlık duyan *Aslı*(44, bekâr) da, yasal olmayan yollara gitmeyeceğini ifade eder. Kadın doğum uzmanı yanında çalıştığından dolayı yasal olmayan bir şekilde kolaylıkla kürtaj olabileceğini ifade eden *Ayşe*, kürtajın yasaklandığı bir

durumda bu yöntemi seçeceği varsayımında bulunmuştur. Bekâr olan 2 katılımcı, kararlarından pişmanlık duymayıp yasal olmayan yollara gideceklerini ifade etmişlerdir. Kürtaj kararından pişmanlık duymama noktasında, kadının içinde bulunduğu dezavantajlı durumlar, kürtaja ulaşılabilirliğin gerek yasal gerek yasal olmayan anlamda olsun, üstünde durmaktadır.

Kürtajdan pişmanlık duyduğunu ve operasyon sırasında yaşı çok küçük olduğundan asıl üzüntünün zamanla arttığını ifade eden *Zehra(30, evli)* ise yasal olmadığı takdirde hamileliğini sonlandırmaya çalışmayacağını ancak yaşadığı yeri terk edebileceğini, uzak bir yere gidebileceğini ifade etmiştir. *Zehra*'nın deneyimleri, kürtaj kararının ne kadar bireysel olduğunu sorgulatmaktadır.

c.Meşrulaştırma Süreçleri

Görüşmeler göstermiştir ki, kürtaj olan kadın ile fetüs arasında bir öncelik sıralaması yapılmaktadır. Kürtaj kararında, gebeliğin sonlandırılmaması durumunda bebeğin kadının hayatındaki yerinin sorumluluk anlamında her şeyden önce geleceği, kadının kimliğinin bir bireyden salt bir anneye dönüşeceği düşüncesi hâkimdir. Önceliğin ne olduğu değişiklik gösterse de karar ne olursa olsun, operasyonda alınan parça bir canlı olarak görülmektedir. Fakat üzerinde durulması gereken nokta, kürtajı büyük bir ‘günah’, hatta pişmanlık duyulacak bir karar olarak ifade eden kadınların kürtaj kararını nasıl meşrulaştırdıklarını anlamaya çalışmaktır.

Mutlak Annelik:

“...kendimi sorguladım bazen hiç mi üzülmedin diye.”

Annelik kavramı kadın ile özdeşleştirildiğinde, kadınlığın annelik üzerinden tarifi ile tüm kadınların içinde bir ‘kutsal’ annelik bulunduğu düşüncesiyle içselleştirilmektedir. Engwall (2013) bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Çocuk istemeyen bir kadına ilk söylenen şey “zamanının henüz gelmediği” dir, zamanı gelince hormonları depreşecek, o da çocuk sahibi olmayı isteyecektir. Ebeveyn olmayı seçmek, olgun bir yetişkin ve normal olmak, hayatın anlamını bulmak olarak görülür (aktaran Sever, 2015: 73-74).

Bu noktada bir kadının ulaşabileceği en yüksek merteye, gerçek başarı, çocuk sahibi olmaktır. Bu kadar “anamlı” bir durumun istenmemesi dahi söz konusu olamamaktadır ve buna rağmen yine de gebeliğin sonlandırılması kararı alınmışsa kadın bu durumun getirisi olarak üzülmesi hatta yıkılmasıdır.

Zeynep(29, bekâr) karar alma ve operasyon sürecinin oldukça hızlı geçtiğini ifade etmiştir. Ancak görece kolay geçen bir süreç sonrasında dahi *Zeynep*, problematik durumlarla karşılaşmıştır. Çevresinden aldığı ‘hiç mi üzülmedin’ söylemi ile aldığı tepkiler konunun hassasiyetine ışık

tutmaktadır. Karar alma sürecinin hızlı gerçekleştiği bir deneyim aktarımı olan *Temmuz*(22, *bekâr*)’da da benzer bir durum görülmektedir. *Temmuz*’un kendini annelik hissiyatı ile hiçbir şekilde ilişkilendirmemiş olmasına rağmen ‘Üzülmem mi gerekiyordu acaba?’ şeklinde kendini sorgulaması biyolojik olan ile toplumsal olanın, kadının annelik üzerinden tanımlanması olarak olağan söylemlerle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir.

“...ya hatta kendimi sorguladım bazen hiç mi üzülmedin diye niye ki böyle diye. Çünkü üzülünür anladın mı işte televizyonlarda görüyoruz millet kürtaj masasından ağlayarak çıkıyor. Bilmem ne oluyor böyle gördük. Şey düşündüm mesela bir gün gerçekten anne olmak istersem ve çocuğumu elime aldığım da o bağı kuramazsam. Çünkü bize şu söylendi; annelik karnına düştüğünü öğrendiğin anda fark edilen bir şey. ...değil öyle. Öyle bir şey yok. Ben hamile olduğumu öğrendiğim de; ‘A içimde bir bebek var. Benim çocuğum.’ falan demedim, hissetmedim. Belki kendimi durdurdum bilmiyorum ama hissetmedim sonuçta. Demek ki o kadar da büyük bir şey değilmiş. Hani dedim ki acaba anne olduğumuz da mı böyle olacak. Kucağıma aldığım da mı iy bu ne mi diyeceğim falan diye düşündüm. Üzülmememe bir üzuldüm demiyim de biraz garipsedim. Ama üzülmedim. Ya da bir vicdan azabı çekmedim.” (Temmuz).

Konunun hassasiyetinin en temelde, annelikle ilişkili toplumsal normlardan kaynaklı olduğu görülmüştür. Yoğun bir duygu dünyası ve ‘annelik bağının’ oluşmamış olması, bunu belirten kadının ötekileştirilmesine sebep olmaktadır. Çünkü kadın, anneliği hissetmelidir. Bu anlamda sevgiden ziyade bir zorunluluk ortaya çıkmaktadır. Yok ettiği çocuğun hayatından ziyade zaten hissetmesi gereken annelik duygusudur. Öyle ki operasyona dair herhangi duygusal durum içinde değilse de bile kadın-annelik ikilemi o kadar içselleştirilmiştir ki kendini sorgulamaktadır.

Sorumluluk

Kürtaj kararı almış bir kadının anneliğinin sorgulanması ve ötekileştirilmesi beklentisi, ‘içten gelen annelik duygusu’ yoksunluğu ile karşılık bulmaktadır. Aslında katılımcı kadınların çoğunluğu annelik duygusunu hissetmedikleri için değil tam tersine yoğun olarak çocuğa karşı duydukları sorumluluktan kaynaklı bu kararı almaktadırlar. Kürtaj kararı sadece hamileliğin sonlandırılmasıyla ilişkili olmaktan ziyade doğum sonrasında çocuğun yetiştirilmesi süreçleri ile de ilişkilidir. Kadınların almış oldukları kürtaj kararı çocuğa ve yaşayan çocuklarına karşı duydukları sorumluluktan kaynaklandığı için bu durum, anne olarak yapılan bir fedakârlığı oluşturmaktadır.

Yetersiz Annelik

Ayşe, ilk hamileliğinde yaşadığı sağlık problemleri nedeniyle hamileliğini sonlandırmasının daha iyi olacağı yönünde aile üyelerinin baskısına maruz kalmıştır. Doğurmayı

tercih ettiği için eşinden ve ailesinden beklediği desteği görememiştir. Ayşe ilk hamileliğinde hissettiği annelik duygusunu şu şekilde ifade etmiştir.

“Orada doktor benimle konuştu. Dedim ki siz benim yerimde olsaydınız ne yapardınız? Ben içimdeki annelik duygusuyla kulağımda onun sesini duyuyorum ve ondan vazgeçemiyorum.”

Anneliğe ‘tutunmuş’ olan Ayşe, anne olduktan sonra, ikinci hamileliğini öğrendiğinde annelik vasıflarını yerine getirememe, çocuğa düzgün bir hayat sunamama endişesi ile kürtaj kararı almıştır.

Anneliğin maneviyat yüklü bir duygu durumu olduğunu ve özellikle ilk hamileliğinde ‘anneliği içinde hissetme’ durumunu yaşadığı, bu duyguyu yaşayan bir insanın annelikten kolay kolay vazgeçemeyeceği, bir babanın çocuğunun yüzünü gördükten sonra baba olduğunu hissederken annenin karnında hissettiğinde başlaması düşün dünyası, toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyet ile meşrulaştırılmasını ve ikisi arasındaki farkın görünmezliğini açıklar niteliktedir. İlk hamilelikle beraber anneliğe ilişkin kazanılan deneyimlerin annede yarattığı çocuk yetiştirmeye ilişkin sorumluluk duygusu, ikinci hamileliğin sonlandırılmasının sebepleri arasında yer almaktadır.

“Evliliğim düzgün değil. Çalışıyordum, işten çıkarılmışım. Bir sürü problemler. Ev taşımışım, ailemle sorunlar. Annem, ikinciye nasıl bakacaksın birinci şöyle böyle büyür ama kendinize zor bakıyorsunuz. Kimseden destek görmemişim. Eşimle konuştum o da istemiyor. Bir türlü kabullenemesem de onların dediğini bir şekilde yerine getirdim yani. Çalışmak zorundasın ilki de dünyaya getirmişin.”(Ayşe)

Olmaması gereken, mecbur kalınmaması gereken ama başka bir yol yoksa da yapılabilen bir uygulamaya dönüşen kürtaj çocuğa ayrılacak ve sağlanacak kaynakların yetersizliği ile meşrulaşmaktadır. Kürtaj kararından pişman olmamakla birlikte buna kimsenin mecbur kalmaması gerektiğini ifade eden Ayşe, doğacak çocuğa “iyi bir yaşam” verememenin daha büyük bir sıkıntı olduğunu söyleyerek, yanlış olarak nitelendirdiği bir durumu meşrulaştırma yoluna girmiştir.

Daha önce çocuk yetiştirmede yaşanan maddi ve manevi güçlükler, kadınların kendilerini bu süreçte yalnız hissetmeleri ve tekrar böyle zorlu bir deneyime göğüs germe güçlerinin olmaması kürtaj kararının meşrulaştırılmasında önemlidir.

İnanç boyutu sorgulandığında, önce anneliğin ne olduğu sorusunun cevaplanması oldukça önemlidir. Çünkü kürtaj ‘yanlış’ olmakla birlikte çocuğu dünyaya getirip sorumlulukları yerine getirmemek ‘daha yanlıştır’. Diğer bir deyişle yanlışlar arasında rasyonel bir tercih yapmak söz

konusudur. Dışarıda gezdiği için anneliği bazen ‘unutabildiğini’ söyleyen *Kübra* ise, kürtajı günah olarak nitelendirmiştir;

“Tabi ki de dinimizde günah. Herkes bilir günah olduğunu. Günah ama elimizde olmayan sebeplerden dolayı doğuramıyorsun. Ben bunun günah olduğunu bile bile kıydım canına ama benim elimde olmayan imkânsızlıklardan sebeplerden sıkıntılardan kıydım yani Allah da biliyor neden yaptığımı. Hani isterdim ki hiçbir şekilde bir sıkıntım olmasın. Problemim olmasaydı tabi ki de dünyaya getirirdim. Niye getirmeyeyim günah olduğunu bile bile?”

Annelik ile kendini birebir özdeşleştiren *Kübra*’nın, anneliğe bu kadar önem atfederken kürtajı bu kadar yanlış bulmasına karşın operasyonu geçirmiş olması çelişkili gibi gözükse de aslında tam olarak anneliğe yüklediği anlamlardan dolayıdır.

“Gidip bir adamı öldürmüşsün ya da kürtaj olmuşsun yani bir farkı yok. Ama ben doğurmayacağım bu çocuğu dedim. Benden bir can olarak düşünmedim onu. Zaten bir kızım vardı. Çünkü ben kızımı tek başıma büyüttüm sayılır. Niye aynı şeyleri baştan tekrar yaşayayım diye düşündüm. Ve böyle mutsuz bir ortama mutsuz bir evliliğe neden ikinci bir can daha getireyim düşüncesi vardı. O yüzden de hiç istemedim.” (Elif)

Kürtajın algılanışında *Ayşe*’nin ifadeleri, kürtajın birebir annelik ile ilişkilendirilmesi açısından önemlidir;

“...Sıkıştırıp sokakta birini vurmak daha az günah belki... Ama onun kaçma şansı yok... Sen savunmasız birini zorla hayatından ediyorsun... Ama öbür türlü de dünyaya getiriyorsun, karnını doyuruyorsun üstünü giydiriyorsun ama başka hiçbir şey veremiyorsun.”

Ayşe, kürtajın bir canlıyı öldürmekten farksız olduğunu ifade ederken cümlesine ama ile devam edip anneliğin algı dünyasında aslında ne olduğuna dair ipuçları vermektedir. Hamilelik ve dünyaya getirmekten ziyade sonrasındaki süreç, *Ayşe* tarafından anneliğin tanımıdır.

Kadının hayatındaki çocuğa karşı hissedilen sorumluluk, maneviyatı barındırmakla birlikte çocuğa istenilen koşulların sunulamaması endişesini de barındırmaktadır aynı zamanda. Deneyimler kürtajın, bir canlının varlığına son verme olarak görüldüğünü gösterir. Kimi zaman “cinayet” olarak dahi ifade edilir. Ancak değer yargıları çerçevesinde bu kadar net olabilirken karar alma faktörleri arasında, değer yargılarına uygunluğun etkili olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, annelik devreye girdiğinde operasyon olunmazsa anneliğe hazır olup olmama, bu durumu isteyip istememe değil, var olan anneliğin gerek maddi gerek manevi yeterli olup olmaması üzerinden bir karar olarak anlam kazanmaktadır kürtaj.

Deneyim Öncesi Ve Sonrası Kürtajın Anlamlandırılması

Kürtaj öncesi için yanlış, olmaması gereken, katliam, günah gibi olumsuz nitelendirmeler, kürtaj algıları hakkında ipucu vermektedir. Kürtaj, en nihayetinde bir cana kıymak olarak görülüp hele de annelik hissiyatı ile bunun nasıl yapılabildiği sorgulanmaktadır. Bu açıdan, kürtaj olmamış bir kadın ile operasyonu geçirmiş bir kadının düşünceleri arasında bu farklılık, kürtaj uygulamalarının gerek yasal yaptırımları, gerekse de normatif söylemler açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Temmuz, hamile olduğunu, bir değişim programı ile yurt dışına eğitim için gittiği sırada öğrenmiştir, operasyondan öncesinde kürtaja bakış açısı ile sonrasındaki bakış açısı çerçevesinde düşünceleri;

“...öncekinden ziyade kürtajdan çok öncesi ve biraz öncesi olarak ayırmak istiyorum Çünkü kürtajdan çok önce, yani hamile kalma ihtimalimin asla olmadığı dönemdeki düşüncelerim; aman Allah’ım kürtaj nasıl kötü bir şey, bir cana nasıl kıyarsın, belki o dünyayı kurtaracak vs. Annem beni doğurduktan sonra kürtaj yaptırdı ve ona kızıyordum Ama hamile olduğumdan haberim olmadan önce ve içimde bir bebek olabileceğini düşündüğüm zamanlarda, o kadar da kötü değil ya kürtaj falan dedim. Çünkü evet o bir can ve bu konuda bir söz hakkı yok. Ama öncelik benim. (Temmuz)

Temmuz, kürtajdan ‘çok öncesi’ nde kürtajı yanlış olarak nitelendirmektedir. Ancak rolleri arasında seçim yapması gereken bir durum olarak görmesi ve kendini seçmesi, kürtaj kararını anlamada önemlidir. Çünkü üzerinde durulması gereken nokta, bu kararın iki varlık arasında bir seçim olduğu düşüncesidir. Eğer kürtaj kararı almazsa, kendi kimliğinin çocuktan bağımsız olamayacağını düşünmektedir.

“Genel anlamda baktığımızda annelik durumu benim için çok korkutucu bir şey. Sorumluluk ve daha fazla sorumluluk. Beni kısıtlayacak, ben kahve içmeye giderken kendi sırt çantamın yanına bir sırt çantası daha almak zorundayım ve sürekli bebeğimin üşüyüp üşümediğini kontrol etmek zorundayım ve sürekli bir şeyler... Altını değiştirecek ve belki de eşimle toplam maaşımızın beşte birini beze yatırmak zorunda kalacağım.”(Temmuz)

Yanlış olarak nitelendirilen bir uygulama, gerekliyse yapılması gereken bir uygulamaya dönüşmüştür. Kürtajdan öncesi ve sonrasındaki bu fark, teori ve pratik arasındaki farkın üzerinde durulması ile kürtaj hakkında yapılan çalışmalarda eksikliği giderici bakış açısını ortaya koymaktadır.

“Vicdanen çok doğru değil ama kürtaj olduğumdan beri de hiç vicdanen rahatsız hissetmedim. Hayatımı karartmak istemedim ve hala çok doğru bir şey olduğunu düşünmüyorum ama yapılmak isteniyorsa gayet olması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum.”(Temmuz)

Elif, operasyondan önceki fikirlerini olumsuz olarak nitelendirirken, mutsuz olarak nitelendirdiği evlilik hayatından ve çocuğuna sunmayı istediği imkânların yoksun olacağı düşüncesinden kürtaj kararı almıştır. Daha sonrasına dair bir pişmanlık yaşamadığını belirtmekle birlikte, anneliği çok güzel bir duygu olarak tanımlaması şu noktada önemlidir: Normların aksine, annelik kavramının yoğun duygu durumu olarak deneyimlenip tanımlanması, kürtaj olmuş bir kadın olmasıyla alakalı olarak, ötekileştirme ve ‘kutsal annelik’ argümanının karşısında durmamaktadır. Aksine, diğer görüşmelerden de çıkarılacağı gibi, farklı durumlar olarak tanımlanıp, birinin varlığı ötekini engellemeyebilmektedir. Diğer bir ifadeyle karar alma mekanizmalarının farklı işlemesi gerek kadın-anne ikileminde rollerin seçimi olsun gerek koşulların sağlanamaması endişesi, fark etmeksizin deneyimden öncesi ve sonrasındaki fark ortak bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yasa Ve Uygulama Arasındaki Farklılıklar

Kürtaj 1983 yılından itibaren yasal olmasıyla beraber son yıllarda kadınlar yasal haklarını kullanmakla ilgili sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Yasal hakların kullanımıyla ilgili engellemeler kürtajın politik ve toplumsal söylemlerden bağımsız olmadığına göstergesidir. Kadınların kürtaj kararı aldıktan sonra operasyon için hangi kurumları niçin tercih ettikleri ve bu süreçte yaşadıkları zorlukları anlamaya çalışmak kadın deneyiminin anlamak açısından önemlidir.

Elif'in gittiği özel hastanede, doktor tarafından kürtaj kararı sorgulanmış ve vazgeçirilmeye çalışılmıştır. Doktorun kendi değer yargıları çerçevesinde bir müdahale durumu söz konusudur. Tıbbi bir operasyon hakkında bilgi vermesi gereken doktor kendisinin kürtaj ile ilgili değer ve inanç sistemini sürece dahil ederek yasal hakka erişim önünde aşılması güç engeller oluşturmaktadır. Doktorun inisiyatifine bağlı bırakılan kürtaj uygulaması, kadınların karar verme mekanizmalarını ve kürtaj süreçlerini etkilemektedir.

“Randevu aldık, gittik. Ben o gün kürtaj olacağım diye gittim. O şekilde hazırlığımı yaptım. Doktor da gayet mutaassıp bir doktor çıktı. ‘Kızım yaşın genç, bak çocuğun küçük, ona da kardeş lazım.’ dedi adam bizi gönderdi. Yapmadı. Beni ikna etmeye çalıştı. Ben eve geldim dedim, bu adam ne yaptı? Ben hala istemiyorum. İstemiyorum yani. Ondan sonra çocuğumun babası; o zaman dedi bul kendin bir doktor git, kendin ne yaptırıyorsan yaptır. Ver parasını yaptırırım dedim. Sağ olsunlar arkadaşlarım vardı. Ertesi gün başka bir doktordan randevu aldım. Onlar yoluyla buldum. İki arkadaşım da sağ olsun benimle geldiler birlikte gittik ve sonlandırdık.”

Kürtajın, devlet hastanelerdeki keyfi uygulamaları, yasal olarak var ama pratikte yok olması kadınları özel muayenehaneye yönlendirmektedir. Ancak devlet hastanesine göre görece daha rahat olan özel muayenehanelerde de sağlık kontrollerinin yerine getirilmediği görülmekle

birlikte yasal olmayan uygulamaların da varlığı görülmüştür. *Temmuz* ve *Zeynep*'in deneyimlerinde sağlık kayıtlarına işlenmesi gereken kürtajın işlenmemesi kadınların bu kurumları tercih etme nedenleri arasında da yer almaktadır. Kayıtların tutulmaması veya gizlice yapılması, gençlik yıllarında yaptırılmış kürtajın ilerleyen yıllarda kadınların hayatlarında toplumsal damgalanmaya veya kınanmaya yol açma ihtimalini azaltmaktadır. Toplumsal damgalanmaya maruz kalmamak için gizli operasyonların tercih edilmesi kadınların aldıkları hizmetin kalitesini sorgulamalarının önünde engeller oluşturabileceği gibi sağlıklarını da tehlikeye atma ihtimalini beraberinde getirmektedir.

“...Muayenehaneye gittiğimde, benim için merdiven altı değildi ama ödemeyi kartla almıyorlar, nakit olmak zorunda, fatura vermiyorlar, herhangi bir şeyi imzalamıyorsun, hiçbir kaydın yok yani aslında sadece bir reçete veriyor o yüzden merdiven altı değil diyemem herhalde çünkü hiçbir kayıt yoktu ama merdiven altı da diyemeyeceğim kadar temizdi.”(Temmuz)

“Okulun muayenehanesi vardı, oradaki jinekoloğa gittim. Baktık, 2 haftalık gebelik. Nasıl yapacağız falan. Şöyle bir durum var, evet devlet ya da özelde yaptırabiliyorsun ama sağlık kaydına geçiyor. Her türlü şekilde aile hekimliğinde çıkıyor. Zaten yaş 24 falan. Böyle bir durumun direkt çıkması aleyhime olacaktı. Ben de okuldaki doktora söyledim. Özel muayenehanemde gizlice yapıyorum dedi. ...”(Zeynep)

Kürtaj karşıtı politik ve ahlaki söylemler etrafında kürtajın oldukça sıkıntılı bir süreç olarak tanımlanmasıyla beraber devlet hastanelerindeki bürokratik işlerin yoğunluğu, hizmet kalitesinin yetersizliğine duyulan inanç, doktorların hastalara karşı sert hatta dışlayıcı pratikler geliştirdikleri yönündeki algı özel sağlık kuruluşlarının tercih edilmesine sebep olmaktadır. Devlet hastanesindeki sürecin uzunluğunun yanı sıra devlet hastanesinde doktorların kadınları dışladıklarıyla ilgili duyumu ve operasyonun yapılma biçimine olan güvensizliği *Temmuz*'u özel muayenehaneye itmiştir. Bu durum yasa ve uygulama arasındaki farkı göstermektedir.

“Devlete gitmeyi düşünmedim çünkü çok sağlıksız demeyeyim ama devletteki her şey bir tık daha baştan savma. Ben kendim araştırma yapmadım ama erkek arkadaşım en ufak şeyi eşeleyen biri. O böyle şeyler okumuş işte yok 4 kişiyi yan yana almışlar, işte yok altına etek giydirip kürtaj yapıyorlarmış, anestezi bile yapmayan doktorlar varmış, ne lokal ne genel, ağrısı olunca bir kadının, kocanın altındayken iyiydi değil mi diyen doktorlar varmış gibi çok kötü şeyler duydum. Zaten hızlı olması gerekiyordu, çok kısa bir vaktim vardı, o psikolojiye ne kadar az girersem o kadar iyi dedim. Yani işte o hastanelerde sıralarda bekle, bir sürü muayene ol onlar benlik değil. Ama bir daha olsa devlette olmam ama bu sefer bir özel hastanede olurum çünkü bunun kan uyumsuzluk testi var, bana bir şey olabilme ihtimaline karşın imzalamam gereken belgeler var... Yani daha sağlam, daha kayıt tutulan bir yerde olmak isterim, ama devlet değil.”

Sorun olarak karşımıza çıkan durum, sadece kayıtların gizliliği olmamaktadır. Maddi imkânsızlıktan dolayı devlet hastanesinde kürtaj olmuş *Kübra*'nın aktardıkları ise kişinin hayatını, kararı ne olursa olsun etkileyecek bir uygulamanın, uygulayıcının değer yargılarının mümkün olduğunca operasyon dışında tutulması gerekliliğini ortaya koyarken sunulan sağlık hizmetinin de niteliği bakımından düşündürücüdür.

“Tabi şimdi özeldeki gibi olmuyor çünkü tek bir hasta değilsin zaten oda 10 kişilik falandı. Ama öyle kimseye şey değil. Tam hatırlamıyorum ama bu işi yaparken bize mi soruyorsunuz gibi cümleler kullananlar oluyordu hani kendi aralarında falan da konuşuyorlardı. Tabi şimdi devletteki doktorlardan hemşirelerden çok fazla ilgi bekleyemezsin bu tarz şeylerde bize mi sordunuz, bize mi danıştınız, biz işimizi görevimizi yapıyoruz, bu tavırlar özeldeki gibi değil. Özelde doğum yaptım mesela doktorlarım gayet iyiydi. Birkaç arkadaşım normal doğum olurken devlette, mesela ıkın diyorlar kadın ıkınıyor, bir şekilde olmuyor. Bağırını çağırını her şekilde oluyor. Bazı doktorlar, kendilerini çok üstün görenler, kendinden aşağı olduğun için aşağılayanlar da var ama bana hiç denk gelmedi. Şükürler olsun.”

Kübra gebeliğini ilk öğrendiğinde, karşı çıkma ihtimalinden kürtaj kararını eşinden gizlemek istemektedir fakat yasal olarak mümkün olmadığı için ve de yasal olmayan yollara güvenebileceği bir bağlantı bulamadığından paylaşmak durumunda kalmıştır.

“Operasyon zor geçti benim çünkü normalde kürtajı bayılarak yapıyorlar diye biliyordum ama devlet olduğundan bayılmadan alıyorlarmış. Tam hatırlayamıyorum, orayı uyuşturdular mı iğne mi yaptılar ama benim için zordu çünkü ben çok panik olan bir insanım, heyecan oluyor bende. Neyse biz gittik günü geldiğinde eşimle, eşim bazı imzalar attı... Zaten daha öncesinde eşimden gizli yapmak için araştırmıştım ama evli olduğum için mümkün değilmiş. Kürtaj için illa ki eşimin izni gerekiyormuş. ...Ondan sonra sıramız geldi ben içeriye girdim hazırlandım dediler bayılmayacağız. Kürtaj olurken ben kendimi herhalde çok kastım. Zaten vakumla çekildiğini hissediyordum yani. Canlı canlı aldıkları için. Odada 6-7 kişi vardı. Hepsi kürtaj için gelmiş.”

Kürtaj yasaklansın ya da yasallaşsın söylemi, yalnızca bir söylemden ibaretken söz konusu durum, bunu deneyimlemeye geldiğinde yasal-yasak tartışmasına bir cevap vermek daha da zorlaşmaktadır. Ancak, deneyimlemiş ve daha öncesinde gerekiyorsa yasaklansın diyebilecek bir kişi, kürtaj olma ihtimali ile karşılaştığında kürtaj bireyselleşmeli fikrini savunabiliyorsa böyle bir uygulama ile alakalı yaptırımdan önce ne kadar derinlikli ve ne kadar kürtajı deneyimlemiş kişiler ile görüşülmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma tıbbi bir neden olmadan istemli olarak gebeliklerini sonlandırmış olan kadınların bu süreci nasıl deneyimlediklerine, karar alma süreçlerine, karşılaştıkları zorluklara

odaklanmıştır. Literatürde kürtaj ilgili çalışmalar kürtajın farklı boyutlarını (hukuksal, hak, etik, politik) aydınlatmaktadırlar. Fakat hukukun, tıbbın, politikanın, etiğin öznesi değil nesnesi olan kürtaj yaptırmış kadınların deneyimlerinin gün ışığına çıkartılması gerekmektedir çünkü ele alınan boyutlar doğrultusunda kadın, çalışmaların sonuçlarına ulaşabilmek için bir araç konumundadır. Deneyimlerin öznelliği göstermektedir ki bir araçtan ziyade başat unsur kadın deneyimleri olmalıdır. Bir grup nicel araştırma sayesinde kürtajın yaygınlığı ve sıklığı konusunda veri elde edilmiştir. Fakat bu araştırmalar kadınların deneyimlerine derinlikli olarak inemedikleri için bu alanda nitel araştırmalara ihtiyaç olduğu görülmüştür. Kadınların kürtaj öncesi ve sonrasında yaşadıkları deneyimin katmanlarının tek tek açıklanması bu deneyimi yaşayan özneler olarak kadınları anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu deneyime biraz ışık tutmayı amaçlayan bu çalışmada kürtaj yaptırmış kadınlara ve özellikle bekâr kadınlara ulaşmak oldukça güç olmuştur. Görüşmecilere ulaşmanın bu kadar güç olmasının en önemli nedeninin kürtajın hassas bir konu olmasının yanı sıra toplumsal damgalanma ve politik söylem ile olan ilişkisidir. Kürtajın günah, cinayet ve yetersiz kadınlık ve annelik ile ilişkilendirilmesi kadınların deneyimlerini paylaşmaları konusunda çekingen davranmalarına neden olmuştur. Bu çekingenliğin kendisi bile bu alanda araştırma yapılmaya ne kadar çok ihtiyaç duyulduğunun da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Kadınlığın üreme ile ilişkilendirildiği ve öncelikli olarak her kadının anne olmak için doğduğuyula ilgili toplumsal söylem kadınların deneyimlerini anlamlandırmalarında önemli olmaktadır. Toplumsal bağlamda çocuğu için her fedakârlığı yapması gereken anneler acaba kürtaj yaptırarak işin kolayına mı kaçmakta yoksa en zor kararı vererek başka bir fedakârlık örneği mi göstermektedirler? Görüşmeciler kürtaj kararını hangi koşullarda almış olurlarsa olsunlar olumsuz olarak nitelendirmektedirler. Anneliklerini kendi değer yargıları, dinî hassasiyetleri ve vicdanlarının sesi etrafında anlamlandırmaktadırlar. Kadınların çoğunluğu yaşayan çocukları için doğmamış çocuğunun yaşamına son vermeyi bir annenin çocukları için yapabileceği en zor fedakârlıklardan birisi olarak anlamlandırarak biyolojik olarak doğurma yetisine sahip olmanın anne olmak için yeterli olmadığını altını çizmektedirler. Yaşayanlara karşı duyulan sorumluluk biyolojiye baskın gelmektedir. Hatta çocuğu olmayan kadınlarda çocuğa iyi bakamama veya sorumluluk taşıyacak bir anne olma ihtimallerinin o zaman diliminde pek mümkün olmamasından dolayı kürtaj yaptırmaktadırlar. Yaşayan çocuklara veya doğmamış çocuğun geleceğine karşı duyulan sorumluluk kadınların aldıkları kararı meşrulaştırmalarında en önemli etkidir. Sorumluluk sadece kadının kendisinin çocuk için sağlayacağı fırsatlarla ilişkili değil aile yapılarının kutsallaştırılmış çekirdek aile imgesine ne kadar yakın ve uzak olduğuyula da ilişkilidir. Kendi sorumluluklarını yeterine getirememekten korkmakla beraber erkeklerin de yeterince iyi baba olmayacaklarından ve ekonomik şartları iyileştiremeyeceklerinden korkmaktadırlar.

Özellikle olumsuz bir evlilik deneyimi yaşayan kadınların bu korkuları daha da belirgindir. Her ne kadar yasal olarak karar alma sürecinde evli kadınların eşlerinin onayına ihtiyaçları varsa da asıl kararı alan ve bu kararın sonuçlarıyla beraber yaşamak zorunda kalanın kadın olduğu görülmektedir. Bir grup kadın dinî inançları bağlamında sonraki süreçlerde kararlarını sorgulamış ve pişmanlık yaşamış olsalar da gene de sorumluluk duygusu baskın gelmiştir. Yetersiz anne olmaktan ise ya anne olmamayı tercih etme ya da yaşayan çocuklarına daha iyi anne olabileme sorumluluğunun vurgulanması anneliğin toplumsal bağlamını yansıtmaktadır. Evli kadınlar eşlerinden maddi veya manevi çok fazla destek görmüyor olsalar da yaşayan çocukları için ellerinden geleni yapmaya çalışarak sorumluluklarını yerine getirmek için çabalamaktadırlar.

Kürtaj sonrasında kadınların yaşadıkları deneyimler kürtajın toplumsal olarak inşa edilmiş olan annelik imgesi ile ne kadar ilişkili olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Karar alma süreçlerinde farklı deneyimler yaşamış olsalar da kürtaj sonrasında kararların sorgulanmasında toplumsal baskının, dinî ve politik söylemlerin önemli olduğu görülmektedir. Kürtaj olduğu için acaba acı mı çekmeliydi, bu kararı nasıl alabilmişti, kendisi için mi yoksa çocuk için mi iyi olanı yapmıştı, fetüs ile arasında duygusal bir bağ neden gelişmemişti ve her kadının doğası gereği bu bağı hissetmesi gerekmez miydi veya geliştiği halde nasıl bunu yapabilmişti, günah olduğuna inandığı kürtajı nasıl yaptırabilmişti, ya işlediği günahın cezasını yaşayan çocukları çekmek zorunda kalırsa ne yapardı gibi sorular kadınların akıllarını meşgul etmekle kalmamakta diğerleri tarafından da kadınlara yöneltilmektedir. Hatta öyle ki kürtaj kararını diğer görüşmecilere göre daha kolay alan ve kürtajı kadın hakkı olarak gören görüşmeciler bile kürtaj yaptırdıklarını diğerleri ile paylaştıklarında bu sorgulamalara maruz kalmalarından dolayı kendilerini sorgulamaya gidip karardan pişmanlık duyabilmektedirler. Çocuksuz kadının yarım kadın olduğu politik söylemiyle kadın ve anneliğin eşleştirildiği bir toplum yapısında kürtaj yaptırmış olmak ve bunun diğerleri tarafından sorgulanması kadınların maruz kaldığı toplumsal baskının ne kadar kuvvetli olduğunu göstermektedir. Kadınlar temel sorumlulukları olan çocuk doğurmayı yerine getirememiş veya doğurmuş olsa bile bu çocuktan vazgeçerek yetersizliklerini ortaya koymuşlardır. Karar bireysel olarak alınmış olsa bile kürtaj sonrasında kadınların deneyimlerini anlamlandırmasında toplumsal baskı belirleyicidir.

Daha önceki çalışmaların işaret ettiği gibi (Telli vd., 2019) bu çalışma kapsamında yer alan kadınlar da kürtaja erişimde güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Devlet hastanelerinde hizmete erişimin zorlaştırılması, verilen hizmetin kalitesiyle ilgili endişeler ve uygulayıcılar tarafından kadınların baskıya maruz kalmalarından dolayı kadınlar özel sağlık kuruluşlarında bazen gizlice kürtaj yaptırmak zorunda kalmaktadır. Devlet hastanesinde kürtaj yaptıranlarda genel olarak özel sağlık kuruluşlarında daha az baskıya maruz kalınacağına inanmaktadırlar. Sağlık alanındaki farklı

aktörlerin önemli bir kısmı ister özel ister devlet olsun sağlık kuruluşlarında kürtaja erişimin zorlaştırılmasının önemli nedenleri arasında politik retoriğin olduğunu vurgulamışlardır (Telli vd., 2019). “Kürtajın cinayetle eşleştirilmesi” ve “Müslüman kadınların aile planlamasına ihtiyaçları olmadığı” gibi politik söylemler yasanın pratikte uygulanmasını geçersiz kılmaktadır. Sağlık sisteminde yapılan değişiklikler de kürtaja erişimi güçleştirmektedir. Devlet hastanelerinin çok azında isteğe bağlı kürtaj gerçekleştirilmektedir. Devlet hastanelerinde kürtaja erişimin zorlaştırılması kürtajın giderek ticarileşmesine yol açarak kadınların steril ortamlarda kürtaja ulaşmalarını sınırlamaktadır. Geleneksel yöntemler kullanılarak veya sağlıksız ortamlarda yapılan kürtaj kadınların ölüm risklerini de artırmaktadır. Ayrıca ekonomik nedenlerden dolayı yoksul kadınların devlet hastanelerinde çeşitli baskılara maruz kalarak kürtaj yaptırmaya mecbur kalması steril ortamlarda kürtaja erişimle ilgili sınıfsal bir ayrımın da olduğunu işaretidir. Sınıfsal farklılıklar başka bir araştırmada ayrıntılı olarak incelenmeye muhtaçtır. Konu ile alakalı yapılacak çalışmalar göz önüne alındığında, ele alınması gereken en temel faktör, deneyimler olmalıdır. Devlet hastanelerinde oluşturulan sağlık kayıt sistemi, böylesi hassas bir konuda mahremiyet ihlallerine yol açabilmektedir. Öte yandan kürtaj operasyonunun doktorun inisiyatifine bırakılması, operasyonu gerçekleştiren uzmanın kendi değer yargıları ile hareket etmesine yol açabilmekte devlet hastanelerindeki operasyon odalarının değişiklik gösteren kişi kapasitelerinden kaynaklı oluşan steril ortama ulaşılabilirlik endişesi, operasyon kararı alan kadınları özel kliniklere yönlendirebilmektedir. Ülkemizde, yasal olarak kürtaj operasyonu 10. haftaya kadar ücretsiz bir hizmet olarak sağlanabiliyorsa da kadınların paylaştıkları deneyimlerden yola çıkarak kürtaj uygulamalarında ekonomik temelli bir ulaşılabilirlik ortadan kaldırılmalı ve devlet politikaları, bunu uygulanabilir, olası sağlık problemlerini engelleyici steril bir ortamda, keyfiyete yer bırakmadan bir hizmet olarak sunmalıdır. Devlet hastanelerindeki kayıt işlemi, gözden geçirilmeli ve operasyonu yaptırmak isteyen bir kadının özel muayenehaneye gitmesinin sebebi, operasyonun duyulması ve damgalanma korkusu olmamalıdır. Ve en önemlisi, mağduriyet durumunun en aza indirilebilmesi için kadınların bakış açısından kürtaj çalışmaları artırılmalıdır.

Summary

There are various discussions about abortion in terms of rights, ethics, medicine, politics, religion and women's body. Although many women have had an abortion at some point in their reproductive lives, women are the object rather than the subject of discussions on abortion. Women end their unwanted pregnancy with their own wishes by using the legal means provided by medicine or traditional ways. Especially, the definition of femininity is created around the image of motherhood so that women who violate this image or do not act appropriately are socially excluded. Women who have an induced abortion violate the norm of maternity. Therefore, it is

important to understand women's abortion experiences from their own perspectives. In order to achieve this goal, we conducted semi-structured in-depth interviews from November 2018 until March 2019 with nine women who had induced abortion. Due to the sensitivity of the subject, we recruited women through snowball sampling from the community rather than medical facilities. We also posted on social media accounts of various universities to recruit the participants.

Based on interviews with nine women, two of whom are single and seven of them are married; interviewees experienced conflict between being a mother and women and prioritized motherhood. Married women defined themselves as a mother at first and then as a woman. They described motherhood as an emotional state. Zehra said, "motherhood is very sacred. It is unique... Unconditional love". The various factors affected women's decisions regarding abortion. As a result of bad marriage experiences, married women did not have to have another child. Single women were not married and did not want to have a child out of marriage. Elif stated that she did not want to give birth to another child because of her husband's high amount of alcohol consumption,. Some women stated that their husbands were not good fathers and spouses. Economic hardship was to another reason to obtain abortion. Married women stated that their husbands could not afford to support the house. Kübra, whose husband was in prison, stated that she decided to have an abortion because she had to work to take care of her other children. To have an access to legal abortion was also another factor influencing the decision- making process. However, women said that if they did not have an access to legal abortion, they would use the traditional ways or illegal ways to obtain abortion. Women felt that they had made the right decision based on their circumstances during that time. To rationalize their decisions, some women said that they were afraid of being an inadequate mother. Single women said that they were not ready to be a mother. Married women were afraid that they could not provide enough care for the living children while caring for a newborn baby. They felt more responsible for their living children. They took their obligation as a mother very seriously. Some women felt guilty and considered abortion as immoral or a sin. However, they believed that if they are not going to be a good mother to a newborn baby, they should not be at all. In retrospect, their decisions were right even if they are against their beliefs. Women's views on abortion differ between pre-abortion and post abortion period. Temmuz, a single woman, stated that before becoming pregnant, she thought that abortion was immoral and one of the worst things a woman could do towards another living being. However, when she got pregnant, she started to think that it was not so bad. It could be done when it was necessary. Although induced abortion was legal in Turkey, women were having difficulties to access it. Especially, doctors at the public hospitals did not want to operate. There were even those who tried to persuade women to change their minds. Women who had operations

in public hospitals stated that the service provided was insufficient. Private clinics or hospitals were more preferred but they were quite expensive. Abortion information must be recorded in individual health records. However, some private clinics were preferred by women because they did not obey this rule.

Yazarların Notu:

Bu çalışmada birinci yazarın “Kadınların Deneyimiyle Kürtaj” (2019) başlıklı bitirme çalışması sırasında elde edilen verilerin bir kısmına yer verilmiştir.

Kaynakça:

- Aksoy, Ş., (1996). “Kürtaj Sadece Tıbbi Bir Karar Olabilir mi?”, Türkiye Klinikleri Tıbbi Etik Dergisi, Cilt 4, sayı 1, (12-15).
- Atay, H., (2017). “Kürtaj Yasasının Arkeolojisi: Türkiye’de Kürtaj Düzenlemeleri, Edimleri, Kısıtları ve Mücadele Alanları”, Fe Dergisi 9, (no 2, 1-16).
- Korkmaz, S., (2012, Haziran 1). “Kürtaj Tartışmasına Tepkisiz Kalma!” Mayıs 2, 2020 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/kadin/ifade-ozgurlugu/138773-kurtaj-tartismasina-tepkisiz-kalma> adresinden alındı.
- Çakmak, B., Metin, F. Z., Özsoy, A. Z., Çıtıl, R., Önder, Y. ve Yılmaz Doğru, H., (2014). “Opinion of Women about Elective Abortion”, J Turk Obstet Gynecol, Cilt 3, (170-175).
- Connell, R. W., (1998) “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar; Toplum, Kişi ve Cinsel Politika”, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çavlin, A., Tezcan, S. ve Ergöçmen, B., (2014). “Kadınların Bakış Açısından Kürtaj”, Hacettepe Üniversitesi Nüfusbilim Dergisi, Ankara: Cilt 34, sayı 1, (51-67).
- Dayı, A., (2017). “Feminist Etik Açısından Cinsellik ve Üreme: Fetüsün Bireyliği ve Kadının Beden Bütünlüğü”, Fe Dergi 9, (no. 1, 37-54). Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM.
- Demir, E., (2012). “Kürtaj Hak Olursa Karar Kadınlara Kalır mı?” Amargi Dergi: <http://www.amargidergi.com/yeni/?p=397>, Erişim Tarihi: 02.04.2020
- Dereli Yılmaz, S., Ege, E., Akın, B. ve Çelik, Ç., (2010). “15-49 Yaş Kadınların Kürtaj Nedenleri ve Kontraseptif Tercihleri” İ.Ü.F.N. Hem. Dergisi Cilt 18, sayı 3, (156-163).
- Diker, J., Erkoç, A. ve Karataş, N., (2003). “Dr. İ. Şevki Atasagun Nevşehir Devlet Hastanesinde MR (Menstrüel Regülasyon) Yöntemi ile Gebeliği Sonlandırılan Hastaların Değerlendirilmesi.” Sağlık ve Toplum, Cilt 13, sayı 2, (67-72).

- Dönmez, S. ve Kısa, S., (2016) “ What Do Married Couples Think About Induced Abortion?”, *Journal of Sex & Marital Therapy*, DOI: 10.1080/0092623X.2016.1263704.
- Ekmekçi, P. E., (2017) “Abortion in Islamic Ethics, and How it is Perceived in Turkey: A Secular, Muslim Country.” *J Religion Health* 56, (884-895).
- Erkmen Güngördü, S., (2019). “AKP Döneminde Türkiye’de Biyopolitik Yönelimler: Kürtaj Politikaları Üzerine Bir İnceleme.” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ertem, E. C., (2011). “Anti-abortion Policies in Late Ottoman Empire and Early Republican Turkey: Intervention of State on Women’s Body and Reproductivity,” *Fe Dergi* 3, (no 1, 47-55). Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM.
- Feminist Politika, “Dosya: Kürtaj Hakkı: Rahim Bizim, Karar Bizim!”, 8 (Güz 2010):22-48. <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/feminist-politika/onceki-sayilar/feminist-politika-sayi-8icindekiler/> (E.T. 13.04.2020).
- Feminist Politika (2012), “İstedığımız Zaman İstedğimiz Kadar Çocuk!”, <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/eylem-etkinlik/sfk-imzal-metinler/istedigimiz-zaman-istedigimiz-kadar-cocuk/> (E.T. 13.04.2020).
- Gediz Gelegen, D., (2011). “Tartışma: Kürtaj: cinayet süsü verilmiş bir intihar mı?” *Fe Dergi* 3. (no. 1, 65-71). Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM.
- Hartmann, H., (1992). “Marksizm’le Feminizmin Mutsuz Evliliği”, Gülnur Sayran ve Nesrin Tura (der.). *Kadının Görünmeyen Emeği*, İstanbul: Kardelen Yayınları.
- Kadın Sığınakları ve Da(ya)mışma Merkezleri Kurultayı Bileşen Örgütleri Kamu Hastaneleri Kürtaj Uygulamaları Araştırma Raporu (2014). <https://www.morcati.org.tr/attachments/article/371/kamu-hastaneleri-kurtaj-uygulamalari-arastirma-raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 02.04.2020.
- Kandiyoti, D., (1997). “Kurtulmuş ama Özgürleşmiş mi? Türkiye Örneği Üzerine Bazı Düşünceler” *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kansu Karadağ, A., (2016). “Ahlak ve Hukuk Arasında Sıkışan Kürtaj” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 65, sayı 4, (2047-2057)*.
- Kavlak, O., Atan, Ş. Ü., Saruhan, A. ve Sevil, Ü., (2006) “Preventing and Terminating unwanted Pregnancies in Turkey”. *J Nurs Scholarsh*, Cilt 38, sayı 1, (6-10).

- Kesen, N. F., Polat, G. ve Daşbaş, S. (2015). “Opinions on Abortion among A Group of University Students in Turkey.” *International Journal of Humanities and Social Science*, Cilt 7, sayı 1, (89–95).
- Keskin, İ. (2015). “Kürtaj tartışmaları ve feminizm” *Fe Dergi* 7, (no. 1, 86-95). Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM.
- MacFarlene, K. A., O’Neil, M. L., Tekdemir, D. ve Foster, A. M., (2017) “It was a if society didn’t want a women to get an abortion: A qualitative study in Istanbul, Turkey.” *Contraception* Cilt 95, Sayı 2, (154-160).
- Metin, A., (2011). “Kimliğin Toplumsal İnşası Ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Çankırı: Cilt 2, sayı 1, (74-92).
- Mihçioğur, S., Akın, A., Doğan, B. G. ve Özvaris’in, S. B., (2015). “The Unmet Need for Safe Abortion in Turkey: A Role for Medical Abortion and Training of Medical Students.” *Reproductive Health Matters*, Cilt 44, Ek 1, (26–35).
- O’Neil, M., Aldanmaz, B., Quiles, R. ve Kılınç, F. R., (2016). “Yasal Ancak Ulaşılabilir Değil: Türkiye’deki Devlet Hastanelerinde Kürtaj Hizmetleri”, *Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi*.
- Özgenç, M., (2012, Eylül 13). “Düşük Yaptıran İlaç Yasak İsyan Ettirdi”, Erişim Linki: <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/dusuk-yaptiran-ilaca-yasak-isyan-ettirdi-21450707>, Erişim Tarihi: 15.04.2020
- Öztan, E., (2015). “Annelik, Söylem ve Siyaset”, *Cogito*, Sayı 81, (91-107). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Salman Yıkmış, M., (2018). “Pronatalist Kültürde Anne Olmamak” *Fe Dergi* 10, (no. 2, 85-97). Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM.
- Sallan Gül, S., (2012). “Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi” içinde Sosyolojiye giriş. Muammer Tuna (edt). (9-114). Dipnot Yayınları.
- Sancar, S., (2009). “Erkeklik: İmkânsız İktidar, Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler”, İstanbul: Metis Yayınları.
- Sever, M., (2015). “Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter’den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller’dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve Corinne Maier’den

No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması”, Fe Dergi 7, (no.2 ,72-86).
Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM.

Şakir, Ş., (2017, Mayıs 17).“27 Mayıs 2012: Başbakanın Kürtaj Açıklamalarına Feministlerden Sokakta İlk Yanıt”, Nisan 6, 2020 tarihinde <https://www.catlakzemin.com/27-mayis-2012-basbakanin-kurtaj-aciklamalarina-feministlerden-sokakta-ilk-yanit/> adresinden alındı.

Tamer, İ., (2015). “Virginia Held ve Özen Etiği”, Mayıs 19, 2020 tarihinde Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ev İçi Adalet Birimi Ev İçi Şiddete Karşı Gönüllü Hukukçular Ağı: <http://evici-adalet.hukukfelsefesi.org/> adresinden alındı.

Telli, P., Cesuroğlu, T. ve Aksu Tanık, F., (2019) “How Do Pronatalist Policies Impact Women’s Access to Safe Abortion Services in Turkey?” International Journal of Health Services 0:1-18
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0020731419855877>.

Timurturkan, M., (2019). “Annelik, Söylem ve İktidar: Eleştirel Bir Tartışma”, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Isparta: Cilt 2, sayı 47, (64-78).

Ünal, D. ve Cindoğlu, D., (2013). “Reproductive Citizenship in Turkey: Abortion Chronicles” Women’s Studies International Forum 38, (21-31).